

vegetació o color diferent, comparable a un *pegat* de *pegar* (a investigar millor el supòsit que en el cas del Bages, on s'ha parlat bastant del *pegat* de Bages amb més extensió, hi pot haver hagut convergència de les dues coses, però m'inclino a dubtar-ne del tot).

Veg. sobre això la nota 1 a l'art. PAGO del DECH. En canvi en domini castellà la supervivència de PAGUS tingué extensió, intensitat i durada força més considerables, veg. allí IV, 338. I per al mossàrab, veg. Simonet, s. v. *pago* i DECH, 338b10 i 18-27.

De *pagus* fou derivat el ll. *paganus* 'pagès (vilatà)', que en el llenguatge eclesiàstic esdevingué 'gentil, adepte del paganisme', per la tenaç resistència que va oposar l'element rural a la cristianització; cf. Rheinfelder, *Kultsprache und Profansprache*, p. 131. En aquest sentit el mot ens fou transmès per via erudita, com a *pagà*; i a l'Edat Mitjana s'aplicà molt als moros, a desgrat de llur monoteisme: ja n'hem donat supra un testimoni en Guillem de Berguedà, i també el veiem en les *Homilies*: «O Séiner, fil de la Verge, mercé ajes de mi! --- la mia fila à mal de demoni --- N. Séiner no respòs a la femna, per tres vegades: la primera qar aquesta femna ere *pagana* --- que per aventura no dixesen los falses judeus: ---aquest --- va a les altres gentz ---» (8r18). *Paganisme* [S. XIII, Desclot, A. de Vilanova]. *Paganía* [JoMartorell]. *Paganitat*. *Paganitzar*; *paganització*.

PÀGINA, pres del ll. *pagina* 'quatre rengleres de ceips unides en forma de rectangle', 'columna o pàgina d'escriptura', derivat de *pāngēre* 'clavar, ficar, fixar'. □ 1.ª doc.: Llull.

Ja n'hi ha també algun cas en docs. del S. XIV i princ. XV, en el sentit propi (DAG, AlCM) i Llull l'usa metonímicament per 'text d'una obra sàvia': «les escriptures de la sacra *pagina*». En l'altre, però, se'n cita algun cas de data insegura (MiretS, *TemplH*, 342), que hom posa vagament en el S. XIII; de fet és probable que ja s'hi hagués usat, si bé llavors es deia quasi sempre *plana*, i *pagina* aparegué llavors més aviat amb el valor de 'full amb les dues pàgines escrites', que he documentat, en l'article LLENCA, en els *Stils* de Vilafranca de Conflent (veg.); també es degué usar però amb el valor modern, car algunes vegades es combinaren els dos sinònims, alterant *pagina* en *plàgena*: «l'escriban --- no pendrà --- cor 6 drs. per cascuna fuyla de paper, de acte, e que en la dita fuyla o lenque dege aver 220 reglons en cascuna *plàgene* --- e que los spays dels costats de la *plàgene* no hagen entr' endós [=entre ambdós] cor mig quartó de canes», doc. ross. 50 de 1314 (RLR xxx, 261).

DERIV.: *Paginar*. *Paginació*. *Paginador*. *Compaginar* [Belv.]; *compaginació* [Belv.]; *compaginador*; *descompaginar*. *Compacte* [Lab. 1839], pres del ll. *compactus* id., pròpiament participi del verb *compingere* 'acoblar, unir', derivat de *pāngēre*; *compactesa* (mal format *compactat*).

CRP.: *Pagur*, de *πάγουρος* id., format amb el grec *πήγνυμι* del mateix sentit i origen que *pangere*, i *οὐρά* 'cua'; *pagúrids*. Del mateix verb grec són deri-

vats *pectina*, *pectosa*, *pectasa*, *pèctic* i *pectat*.

En llatí *pagina* havia començat per ser un mot rústic: és derivat de l'arrel del verb *pangere* 'subjectar, anexas, compondre, redactar', germà del gr. *πήγνυμι* i aff del germ. *fāngen* 'agafar' etc. (Pok., IEW, 788): la seva família llatina comprèn *compages*, *compactus*, *pactus*, *impingere* etc. El sentit etimològic en llatí sembla haver estat una espècie d'emparrat o lligall de pals i fustes (així en Plini), però des d'aquí es pogué arribar a altres entreteixits i textos: d'on l'it. *pània* 'varreta untada de vesc per agafar moixons', i el verb PAGINARE conservat en el sentit de 'subjectar, preparar' en molts parlars rètics, alpino-lombards i sards REW, 6147, i REW₂, p. 1017; més família indoeuropea i hispànica en DECH, s. v. *página*.

Es comprèn, doncs, que el diminutiu arcaic de *pagina* (< PAGEN-), o sigui PAGEN-LA > PAGELLA, no sols signifiqui 'full de paper' sinó que hagi pres en romànic el sentit rústic de 'certa mesura agrària', i altres mesures. D'aquí vingué un cat. ant. *pagella* que trobem documentat per a 'mesura' en particular en fonts ross. i mall.: «De les olives, se dóna la catorsena mesura, o *pagella*; dels raïms si més y basta, de catorze somades o *pagella*: la quinzena qui's segueix deu ésser franca», que l'InvLC registra en un doc. de Cotlliure de l'any 1300, i en un altre de ross. de 1329. El DAG assenyala *pagella* a Bna. el 1461 per a 'marca que es posava a les mesures' i *pagella major* 'marca major', d'on la frase figurada de *pagella major* 'fort, intens' que PdAPenya aplica figuradament a un temporal de vent (AlCM).¹

En romànic el mot no fou solament cat., veg. REW, 6144; Moll, AORBB III, 35; en particular la seva àrea s'estén a la llengua d'oc, on *pagela* és ja medieval per a «mesure d'huile ou de vin» i altres mesures (PDPF) i figura encara en les crides («criées») de Lauzière, de 1611, no sols en el sentit de 'mesura de vi' sinó com a nom d'una eina, no queda clar si una arma o «fléau à battre le grain» (RLR I, 203); bearn. *payère* «mesure en général; pròpiament mesure de longueur, de 0,30 m. à plus d'un metre, suivant les lieux», *payerd* «mesurer»; aranès *pažera* 'la mida que té l'escloper per saber la llargada del peu de cada un dels seus clients' (Canejan, Gessa, 1928-34).

Des del gascó va haver de passar des de molt antic al basc *aieru* «señal, amago, mención» [Axular], també «conjetura», i a l'Aezkoa *paxeilu* «medida de sastre, cinta mètrica sin divisiones» (Mitxelena, *FonHist. Vca.*, 211, n. 15), b-nav. *pairatu* «tomar la medida» (Azkue).

DERIV.: *Pagellat* [1448, AlCM]: en el BSAL tenim, en una llista de donatius, «una mesura *pejallada*» («de barro cocido, de las que se usavan en Mall. para medir aceite») (III, 19a); i, en una altra llista anàloga, porten el qualificatiu de *pegellats* una col·lecció de pesos de llautó i ferro, de mesura comprovada i segellada (III, 206b). Amb caràcter figurat l'usava molt AMAlcover, oscil·lant entre la idea d'«escatimar» i «explotar» o 'desfalcas' (de vegades amb *tj*): «el Bolletí --- mai ha *pagellada* la bossa dels contribuents d'Espanya», «el cacic --- que tant vos pot tatxar els ciurons com